

КОНТЕКСТУАЛЬНЕ ПОЛЕ ОЦІНЮВАННЯ В ЕКОНОМІЧНІЙ БЕЗПЕКОЛОГІЇ МІКРОРІВНЯ

Контекстуальне поле оцінювання в економічній безпекології мікрорівня розглядається як сукупність елементів, які у певній комбінації в кожному конкретному випадку визначають умови оцінювання, дотримання яких забезпечує необхідну якість оцінок. Елементами розробленого контекстуального поля оцінювання в економічній безпекології мікрорівня є тлумачення поняття "економічна безпека підприємства", концепція управління підприємством, користувачі оцінок об'єктів та чинники оцінювання. Розглянуто зміст кожного з елементів контекстуального поля оцінювання в економічній безпекології мікрорівня, кожен з яких є складним утворенням, завдяки чому спричиняє значний вплив і на оцінювання, і на отримувані оцінки.

Ключові слова: економічна безпекологія мікрорівня, оцінювання, контекстуальне поле, елемент, зміст, призначення, вплив.

CONTEXT FIELD OF EVALUATING IN ECONOMICAL SECURITOLGY OF THE MICROLEVEL

Aim of the article is consideration of purpose and structure of context field of evaluation in economical securitology of the microlevel. Specification of results. Context field of evaluation in the economical securitology of the microlevel is considered as aggregate of elements that define conditions of evaluating in some combination of such elements in every specific situation of evaluation. Compliance with such conditions is necessary to provide defined quality of assessments. There are such elements of built context field of evaluation in the economical securitology of the microlevel considered as comprehension of notion "enterprise economic security", concept of managing enterprise, users of assessments of objects and factors of evaluation. Content of elements of the context field of evaluation in the economical securitology of the microlevel is considered. It is shown that every of such elements is complex one, and because of complex nature every of such elements makes significant impact on the evaluating process and its results. Conclusions: Context field of evaluation in economical securitology of the microlevel defines substance of evaluating procedures, range of evaluation objects, its depth and level of details. Context field contains complex elements. Every of such elements has complex nature and makes significant impact on the process of evaluation and its results.

Keywords: economical securitology of the microlevel, evaluating, context field, element, content, purpose, impact.

Вступ. В оцінюванні у будь-якій галузі науки контекст відіграє значну роль, але часто його замовчують, вважають аксіоматично зрозумілим і тотожним для всіх суб'єктів та об'єктів оцінювання (що насправді невірно). Але ж контекст оцінювання зумовлює вибір його інструментарію і визначає особливості інтерпретації отриманих оцінок. В оцінюванні в економічній безпекології мікрорівня доцільно говорити не про контекст, а про контекстуальне поле оцінювання, яке розглядається як сукупність елементів, які у певній комбінації в кожному конкретному випадку визначають умови оцінювання, дотримання яких забезпечує необхідну якість оцінок.

Основний розділ. Елементами розробленого контекстуального поля оцінювання в економічній безпекології мікрорівня є тлумачення поняття "економічна безпека підприємства", концепція управління підприємством, користувачі оцінок об'єктів та чинники оцінювання.

Кожен з елементів контекстуального поля оцінювання в економічній безпекології мікрорівня є складним утворенням, завдяки чому спричиняє значний вплив і на оцінювання, і на отримувані оцінки. Елементи контекстуального поля оцінювання в економічній безпекології мікрорівня визнано рівнозначними за впливом на методологію оцінювання будь-якого об'єкта в економічній безпекології мікрорівня.

Оцінювання об'єктів в економічній безпекології мікрорівня має виходити з чіткої позиції щодо змісту її фундаментальної категорії – "економічна безпека підприємства". Склад об'єктів оцінювання у економічній безпекології мікрорівня не обмежується лише економічною безпекою підприємства, але у контексті її тлумачення формується розуміння інших об'єктів оцінювання (системи економічної безпеки підприємства, діяльності структурного підрозділу з економічної безпеки, безпекозабезпечувальної діяльності тощо).

Сьогодні в економічній безпекології економічну безпеку (держави, регіону, підприємства) розглядають в межах певного підходу: захисного (захист від загроз, захист інтересів підприємства), діяльнісний, стійкісний, процесний, ресурсний, конкурентний, гармонізаційний [1–4] (табл. 1). У межах кожного з підходів зміст поняття "економічна безпека підприємства" розкрито з використанням ключових денотатів, які у концентрованому вигляді виражають його сутність.

З комбінуванням ключових денотатів підходів до тлумачення поняття "економічна безпека підприємства" побудовано когнітивну карту пояснення економічної безпеки підприємства (рис. 1). У когнітивній карті економічної безпеки підприємства наочно представлено, що захищеність підприємства та

його інтересів виникає внаслідок гармонізації інтересів підприємства та суб'єктів зовнішнього середовища, з якими взаємодіє підприємство; наявності ресурсів та їхнього ефективного використання; раціонально організованих процесів, що складають зміст діяльності підприємства, та їхньої стійкості навіть в умовах деформуючого впливу загроз зовнішнього та внутрішнього середовища підприємства; отриманих результатів, наявних та раціонально застосовуваних конкурентних переваг підприємства.

Таблиця 1

Характеристика наявних підходів до тлумачення поняття "економічна безпека підприємства"

Підхід	Узагальнене тлумачення поняття "економічна безпека підприємства"	Основна умова визнання економічної безпеки	Ключові денотати
Захисний (захист від загроз)	Захищеність від небажаних змін (загроз), можливість уникнути такі зміни/загрози або нейтралізувати їхні наслідки	Захищеність підприємства від загроз	Загроза, захист, захищеність
Захисний (захист інтересів підприємства)	Захищеність інтересів підприємства, їхня контрольованість та незмінність реалізації	Захищеність та дотримання інтересів підприємства	Інтерес, захищеність
Стойкісний	Спроможність підприємства зберігати ключові показники та характеристики діяльності в умовах деформуючого впливу зовнішнього та внутрішнього середовища	Стойкість основних результатів та характеристик діяльності підприємства	Стойкість, результат
Процесний	Незмінність процесів, які зумовлюють формування результатів діяльності підприємства та його характеристик	Належна організація всіх процесів	Процес, власник процесу, параметри процесу
Ресурсний	Максимально ефективне використання ресурсів підприємства, наявність ресурсів для здійснення діяльності	Наявність необхідних ресурсів та їхнє ефективне використання	Ресурс, ефективність використання
Конкурентний	Збереження результатів діяльності підприємства в умовах конкурентного середовища та конкурентної боротьби	Домінування в конкурентній боротьбі	Конкурентна перевага, стійкість конкурентної переваги, конкурентна боротьба
Гармонізаційний	Гармонізація інтересів підприємства та суб'єктів зовнішнього середовища, з якими взаємодіє підприємство	Гармонізація інтересів підприємства та суб'єктів впливу	Суб'єкти впливу, гармонізація інтересів

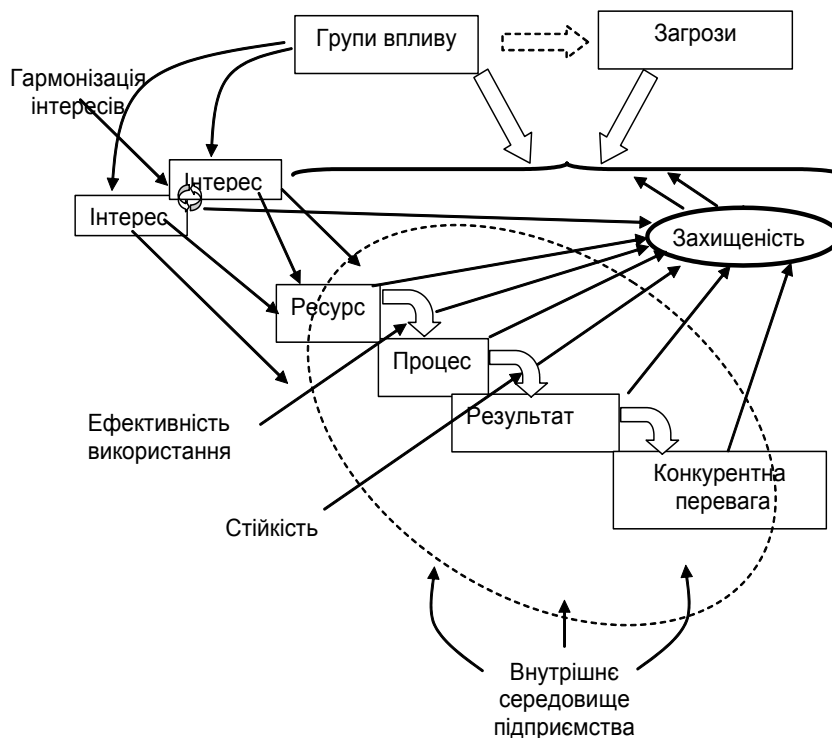

Рис. 1. Когнітивна карта економічної безпеки підприємства

Оцінки об'єктів в економічній безпекології мікрорівня мають задовольняти вимогам до них користувачів таких оцінок. Певною мірою, хоча і опосередковано вимоги користувачів до оцінок об'єктів в економічній безпекології мікрорівня відображає явно або неявно організаційна концепція, якої свідомо або ні дотримується менеджмент підприємства. Застосовувана в управлінні підприємством концепція управління визначає місце та роль безпекозабезпечувальної діяльності в управлінні підприємством, зміст оцінювання, призначення оцінок, їхнє використання не лише у безпекозабезпечувальній діяльності, а й в управлінні підприємством, а також глибину й докладність оцінювання об'єктів в економічній безпекології мікрорівня (табл. 2).

Таблиця 2

Особливості оцінювання в економічній безпекології мікрорівня залежно від використовуваної концепції управління підприємством

Концепція	Глибина та докладність оцінювання	Цінність оцінок для управління підприємством	Характер впливу на оцінювання
Управління за результатами (Managing by objectives)	Середня	Вище середньої	Оцінювання здійснюється з позиції міри впливу безпеки об'єктів оцінювання на досягнення запланованих результатів діяльності підприємства
Управління за відхиленнями (Management by exceptions)	Середня	Вище середньої	Оцінювання здійснюється з позиції міри впливу безпеки об'єктів оцінювання на виникнення відхилень в діяльності підприємства (здебільшого у фінансовій та ринковій діяльності). Особливого значення набуває вплив різноманітних чинників на безпеку оцінюваних об'єктів
Управління за вартістю (Managing by value)	Низька	Висока	Оцінювання здійснюється переважно з позиції впливу безпеки об'єктів оцінювання на ринкову вартість підприємства. Основним об'єктом оцінювання є економічна безпека підприємства, іншим об'єктам оцінювання може приділятися менша увага
Тотальне управління якістю (Total quality management, Just in time, Total quality control, Lean management)	Низька	Нижче середньої	Оцінювання здійснюється в контексті впливу оцінюваних об'єктів на якість в діяльності підприємства. Оцінюється переважно вплив загроз на якість в діяльності підприємства
Маркетингова концепція управління (Marketing management)	Низька	Нижче середньої	В оцінюванні головна увага приділяється об'єктам, що перебувають у маркетинговій діяльності підприємства (ринкова позиція, конкурентоспроможність продукції та підприємства, коло споживачів тощо), а інші об'єкти оцінюються лише у контексті їхнього зв'язку з об'єктами маркетингової діяльності
Рейнжиніринг бізнес-процесів (Business process re-engineering)	Низька	Середня	Оцінювання виступає як "надбудова" у моделюванні та реконфігуруванні бізнес-процесів, а тому оцінювання здійснюється з позиції впливу зовнішніх суб'єктів, чинників, загроз та невизначеностей на нові бізнес-процеси
Соціально-орієнтоване управління (Social oriented management)	Низька	Нижче середньої	Оцінювання здійснюється з позиції впливу оцінюваних об'єктів, ризиків та загроз на процес та міру задоволення інтересів стейкхолдерів підприємства
Безпекоорієнтоване управління (Security oriented management)	Висока	Висока	Оцінювання здійснюється у комплексі стосовно всіх об'єктів в економічній безпекології мікрорівня
Логістичне управління (Logistics)	Низька	Низька	Оцінювання здійснюється вибірково, з позиції впливу окремих процесів, загроз та ризиків на безпеку логістичних потоків на підприємстві

На оцінювання об'єктів в економічній безпекології мікрорівня впливає багато чинників. Їхній вплив на оцінку діяльність на конкретному підприємстві різний. Але знання таких чинників, характеру їхнього впливу необхідні для адаптації загальних процедур оцінювання до умов діяльності конкретного підприємства (рис. 2).

Висновки. Контекстуальне поле оцінювання в економічній безпекології мікрорівня визначає умови оцінювання (зміст оцінних процедур, коло об'єктів оцінювання, глибина і докладність оцінювання), дотримання яких забезпечує необхідну якість оцінок.

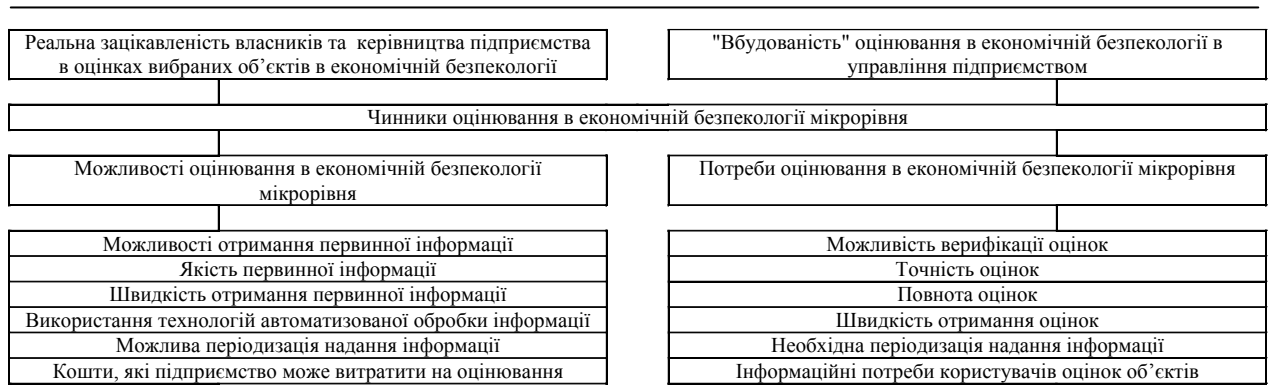

Рис. 2. Чинники оцінювання в економічній безпекології мікрорівня

Таке контекстуальне поле складають такі елементи: підхід до тлумачення поняття "економічна безпека підприємства", концепція управління підприємством, чинники оцінювання і користувачі оцінок об'єктів економічної безпекології. Важливим елементом контекстуального поля оцінювання в економічній безпекології мікрорівня є користувачі оцінок об'єктів, які, по суті, задають вектор оцінювання. Користувачі оцінок об'єктів в економічній безпекології мікрорівня є настільки вагомим елементом контекстуального поля оцінювання, що потребують окремого опису.

Література

1. Ілляшенко О. В. Механізми системи економічної безпеки підприємства : [монографія] / О. В. Ілляшенко. — Харків : Мачулін, 2016. — 504 с.
2. Козаченко А. В. Экономическая безопасность предприятия: сущность и механизм обеспечения : [монографія] / А. В. Козаченко, В. П. Пономарев, А. Н. Ляшенко. — К. : Либра, 2003. — 280 с.
3. Козаченко Г. В. Економічна безпека підприємства: аналіз наявних визначень / Г. В. Козаченко, Т. М. Адаменко // Науковий Вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. — 2015. — № 1 (69). — С. 90–95.
4. Рудніченко Є. М. Оцінювання та моделювання впливу суб'єктів митного регулювання на систему економічної безпеки підприємства : [монографія] / Є. М. Рудніченко. — Луганськ : Промдрук, 2014. — 389 с.

Надійшла 27.02.2017; рецензент: д. е. н. Рудніченко Є. М.